

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

55-2

BRNO 2014

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 55
Volume 55

Číslo 2
Issue 2

Předseda redakční rady <i>Head of editorial board</i>	Pavel Kouřil
Redakční rada <i>Editorial board</i>	Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski, Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veličák
Odpovědný redaktor <i>Editor in chief</i>	Petr Škrdla
Výkonná redakce <i>Assistant Editors</i>	Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Hedvika Břínková
Technická redakce, sazba <i>Executive Editors, Typography</i>	Alice Del Maschio
Software <i>Software</i>	Adobe InDesign CS5
Vyobrazení na obálce <i>Cover Picture</i>	<i>Mikulčice-Valy, most č. 1. Předběžná rekonstrukce mostu R. Skopala, podle Poláček 2000 (viz obr. 9 na str. 46)</i> <i>Mikulčice-Valy, bridge No. 1. A preliminary reconstruction of the bridge by R. Skopal, in accordance with Poláček 2000 (see Fig. 9 on page 46)</i>
Adresa redakce <i>Address</i>	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. Čechyňská 363/19 602 00 Brno IČ: 68081758 E-mail: pv@arub.cz Internet: http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html
Tisk <i>Print</i>	Azu design s.r.o. Bayerova 805/40 602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2014

Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR

Copyright © 2014 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors

Obr. 62. Lednice – zámecké jízdárny. Pohled od severu do suterénu v sondě 19. Foto Archaia Brno, o. p. s., č. 15119-2012.

Abb. 62. Lednice – Schlossreit-halle. Blick in das Souterrain von Norden in der Sonde 19. Photo Archaia Brno, o. p. s., Nr. 15119-2012.

LEDNICE (K. Ú. LEDNICE NA MORAVĚ, OKR. BŘECLAV)

Zámecké jízdárny v Lednici. Vrcholný středověk, novověk. Stavební vývoj. Záchraný archeologický výzkum, GPR.

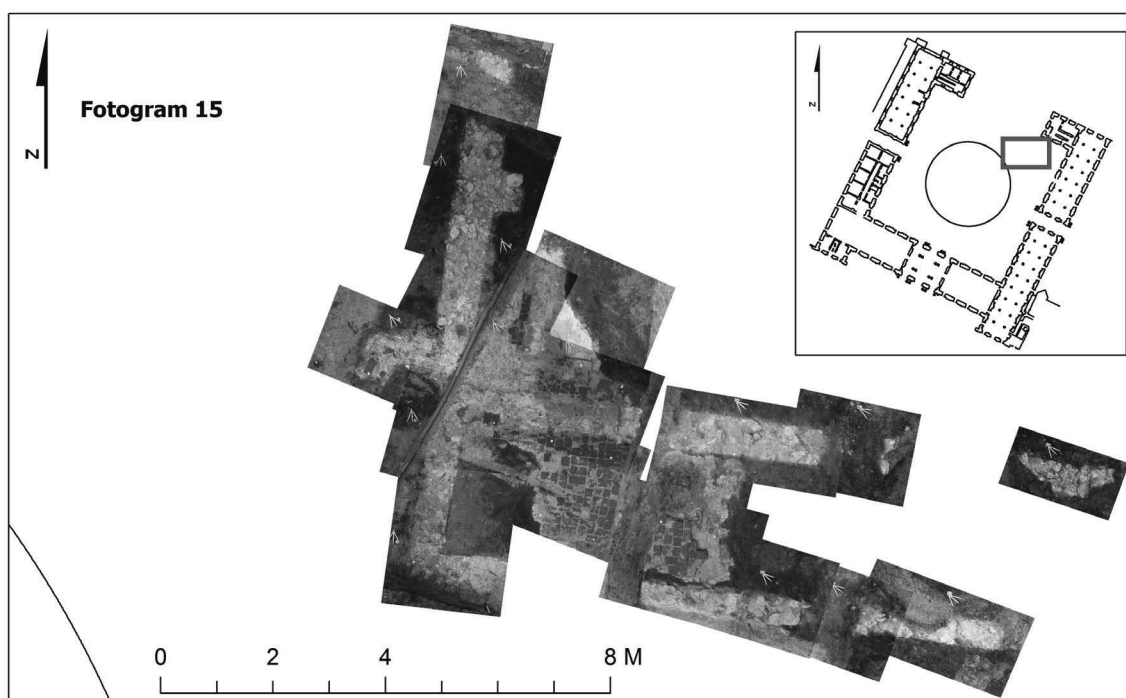
Záchraný archeologický výzkum zámecké jízdárny v Lednici, která je součástí areálu NKP Zámek Lednice a památky UNESCO Lednicko-valtický areál, byl v roce 2012 vyvolán adaptací objektu na multifunkční centrum. Samotný výzkum, který byl realizován obecně prospěšnou společností Archaia Brno pokračoval i v roce 2013. Cílem výzkumu byla dokumentace veškerých ohrožených archeologických situací a vyzvednutí movitých archeologických nálezů především z nádvoří jízdáren. Záchraný archeologický výzkum (dále jen ZAV) byl prováděn formou plošného odkryvu (v místech nově budovaných suterénů, komunikací aj.), doplněného o dohled při stavbou prováděných výkopových pracích (inženýrské sítě aj.). Plošný odkryv bezprostředně kopíroval rozsah realizované stavby.

Širší zájmové území je součástí Valtické pahorkatiny a Dolnomoravského úvalu, který je nejsevernějším výběžkem Vídeňské pánve. Jde o nížinné území s plochým reliéfem mělkých tvarů, jehož hlavní osou je řeka Dyje; její údolní niva tvoří nejnižší část terénu. Vlastní areál jízdárny se nachází na pravobřežní terase ramena Dyje v nadmořské výšce 167,5 – 168,5 m se sklonem v severním směru. Terén přechází poměrně příkře do údolní nivy ramena Dyje v nadmořské výšce 161,5 m. Vlastní prostor jízdárny se nachází cca 200 m severně od dnešního centra obce Lednice a jihovýchodně od něj se stojí lednický zámek. Zkoumaná oblast je klimaticky extrémním územím, neboť patří k nejsušším a nejteplejším částem republiky. Svrchní geologický kryt na lokalitě byl tvořen kvartérní půdou, která se zachovala v mocnosti 20 – 50 cm. Pod

ní se nacházely v jižní části lokality dále od řeky naváté spraše, které zde mohly být druhotně deponovány řekou Dyjí. Ve střední a severní části lokality pak bylo podloží tvořeno písčitymi fluvialními sedimenty (Čtyroký, Havlíček 2004, 9–15).

Hlavním cílem záchraného výzkumu bylo zachytit podobu a stáří pravěkého osídlení a středověkého osídlení, ověřit hypotézu o lokalizaci tvrze v těchto místech, zdokumentovat stavební a urbanistický vývoj areálu v návaznosti na přilehlé městečko Lednice, a také objasnit stavební vývoj barokních jízdáren. Prostorově byl ZAV rozčleněn do pěti ploch: plocha A (východní část jižního křídla), plocha B (západní část jižního křídla), plocha C (severní část východního křídla), plocha D (jižní část východního křídla) a plocha E (nádvoří). Tyto plochy byly dále členěny na čtverce nebo sondy. Na vybraných archeologických situacích byly kromě standardní dokumentace využity i nejnovější 3D technologie. Aplikováno bylo jednak skenování pozemním laserovým skenerem, provedené firmou Bilfinger Babcock CZ, s. r. o., tak i vytváření 3D modelů za pomoci šikmých fotografií. Celý výzkum byl pak propojen do geografického informačního systému.

První středověké nálezy lze datovat do mladohradištního období, jedná se ale pouze o několik keramických fragmentů především z druhotných poloh. Počátek vrcholně středověkého osídlení lze klást na počátek 13. století (nálezy keramických fragmentů s radélkovou výzdobou), kdy byla patrně jižní část prostoru dnešních jízdáren součástí středověké vesnice Lednice a následně zde vesnická zástavba pokračovala i ve 14. století. Dokládají to zahlužené suterény nadzemních dřevo-hliněných domů (obr. 62) v sondách 19 (zachycené rozměry 4,2×3,6 m), 50 (4,6×1,2 m) a na profilu v sondě 74. Další zahlužené větší objekty se podařilo zachytit v sondách

Obr. 63. Lednice – zámecké jízdárny. Nálezová situace na nádvoří jízdárny zachycená na fotogramu 15.
Abb 63. Lednice – Schlossreithalle. Fundsituation der Fundamentmauer von einem wirtschaftlichen Gebäude im Hof der Reithalle auf Fotogramm 15.

1 a 74 (snad chodba/ loch 2×1,6 m), 56 (sklípek se vstupní šíjí o rozměrech 2,4×2,2 m). Zdokumentovat se podařilo i množstvím dalších drobných objektů. Zánik osídlení v tomto prostoru nastal patrně na konci 14. století, či spíše na počátku 15. století (zásypy suterénu a sklípků). Nabízí se scénář o násilném konci osídlení v tomto prostoru (zánik suterénu dřevo-hliněného domu požárem v sondě 19). V jihozápadním rohu nádvoří se podařilo zdokumentovat v délce 9 m část středověké cesty, skládající se z vyjetých kolejí od vozů a směřující zřejmě k přivozu přes rameno řeky Dyje a pak dál na Podivín. Přívaz je zmíněn v 16. století v lichtenštejnském urbáři (Kuča 2000, 383). Cesta vznikla patrně až po zániku osídlení v prostoru dnešní zámecké jízdárny v 15. století. Osídlení v prostoru dnešní jízdárny pokračuje již jen sporadicky a patrně se koncentrovalo jižním směrem, v dnešním centru obce Lednice.

Obecně do raného novověku (2. polovina 16. – 17. století) lze datovat odkryté historické konstrukce základových zdí na nádvoří jízdárny v sondách 68, 71, 73, 75 a 76. V sondě 71 byly zachyceny základy domu či hospodářského stavení s částečně dochovanou cihelnou podlahou (obr. 63) o rozměrech 13,6×9,6 m, dochovaný byl i pozůstatek po prahu dveří mezi místnostmi. V sondě 73 pak byly odkryty základy patrně velké hospodářské stavby o rozměrech minimálně 14×9 m, se základovými patkami na ose mezi obvodovými zdmi; část zdiva byla vybrána a zachoval se pouze negativ zdiva. V sondách 68, 75 a 76 bylo odkryto základové zdivo vynášecích pásů a část nároží neznámé stavby, patrně také hospodářské-

ho charakteru. Dalším důležitým nálezem byl pak systém základových patek, zřejmě starší hospodářské budovy, odkrytý na ploše B. Jednalo se o osm patek (do výkopu lité kamenné zdivo) stavby o rozměrech minimálně 18×6,5 m, orientované ve směru sever – jih. Všechny stavby byly patrně součástí knížecího hospodářského dvora, který zanikl ve sledovaném prostoru nejspíše až v souvislosti s výstavbou nové jízdárny.

Jedním z dílčích cílů ZAV bylo ověření přítomnosti brodidla pro koně za pomoci georadaru. Brodidlo se mělo v minulosti nacházet, podle rytiny J. A. Delsenbacha (Schram 1909, sign. 324), ve středovém kruhu na nádvoří jízdárny. Výsledky měření georadarem (Grünseisen, Vágner 2013, 5) však jeho přítomnost či reliktů zdiva v tomto prostoru neprokázaly. V rámci vlastní výstavby zámecké jízdárny byly nejspíše provedeny i některé projektové změny, dokládá to nalezená 2 m široká a min. 1,5 m hluboká mohutná do výkopu litá kamenná základová zeď s dochovanou cihelnou příčkou v západní části jižního křídla jízdárny (plocha B). Základová zeď je provázaná s obvodovými zdmi jízdárny, došlo tedy k úpravě dispozice této části jízdárny. Dalším příkladem je mohutná 2 m široká i hluboká základová zeď z litého kamenného zdiva, nalezená v sondách 42 a 74. Nejspíše se jedná o základové zdivo nikdy nerealizovaného uzavření prostoru nádvoří ze severní strany, vyobrazené na mědirytině J. A. Delsenbacha (Schram 1909, sign. 323). Toto vyobrazení společně s vyobrazením brodidla pro koně ve středu nádvoří představovalo patrně ideální vizi

zámeckých jízdáren, k jejimuž naplnění však nikdy nedošlo.

Rekonstrukce historických štol nám poodkryla důmyslný systém odvodňovacích a kanalizačních kanálků v celém prostoru zámecké jízdárny. Odvodnění areálu bylo řešeno pomocí dvou hlavních štol (na nádvoří u západního křídla a pod plochou B, také na nádvoří u východního křídla a pod plochou A), do kterých ústily menší odvodňovací kanálky, např. pro odvod koňské močy ze stáji (plocha C a D), nebo kanálky pro zachytávání vody při jižní straně jízdáren. Zajímavým nálezem byl pozůstatek staršího odvodňovacího systému, objevený při vyústění východní štoly do ramene řeky Dyje (sonda 44). Jednalo se o vydřevené koryto, kdy za dřevěné piloty byly vloženy dřevěné fošny. Tohoto původního vyústění patrně z 18. století bylo v dalším století využito jako podpěr (pilot) při budování mladší cihelné štoly a jejího vyústění.

Vlastním vývojem patrně prošly i podlahové úrovně v jízdárnách. Ve východní části jižního křídla byl zachycen původní povrch zbrzděný koňskými kopyty; zřejmě se jedná o doložení krátkého časového úseku po výstavbě, kdy nebyl povrch uvnitř jízdárny nijak upravován. V severní části východního křídla (plocha C) se pod mladší úpravou povrchu středové části formou dubových a modřínových špalíků, která je zachycena na mědirytině J. A. Delsenbacha (Schram 1909, sign. 325), podařilo zachytit část starší (původní?) podlahy, kterou tvořila cihelná dlažba. Ve stáních pro koně pak byla zdokumentována původní podlaha z cihel na kant a také tzv. mostičtě určené pro březí kobyly. Změnu dispozice ve východní části jižního křídla (plocha A) indikuje nalezená základová zeď patrně pro balkon; plocha původně sloužila zprvu jako jízdárna, následně byla využita patrně jako kočárovna. Tuto změnu dispozice dokládá i systém sloupových jam, patrně forma vnitřního členění prostoru do stání pro kočáry, a také zachycený zbytek cihelného chodníku při severní stěně místnosti. Nejmladšími nálezy jsou dvě cihelné jímký nalezené severně od jízdárny, datované do 19. – 20. století.

Záchranný archeologický výzkum, provedený na ploše více než 5000 m², přinesl množství důležitých a nenahraditelných informací o lokalitě a celý výzkum se díky svému rozsahu řadí k největším realizovaným akcím v rámci širšího okolí Lednice. Získáno bylo svědectví o osídlení prostoru nejstaršími zemědělci v mladší době kamenné, zjištěny byly pozůstatky vesnic z doby laténské, římské i z doby stěhování národů, a především z období vrcholného středověku a novověku. Poodkrýt se podařilo nejen vývoj obce Lednice ve sledovaném prostoru, ale i zachytit reliktů staveb, které předcházely vybudování zámecké jízdárny na sklonku 17. století. Zdokumentovány byly také doklady změny projektu a dispozice jízdárny během výstavby i proměna vlastní funkce v době jejího užívání.

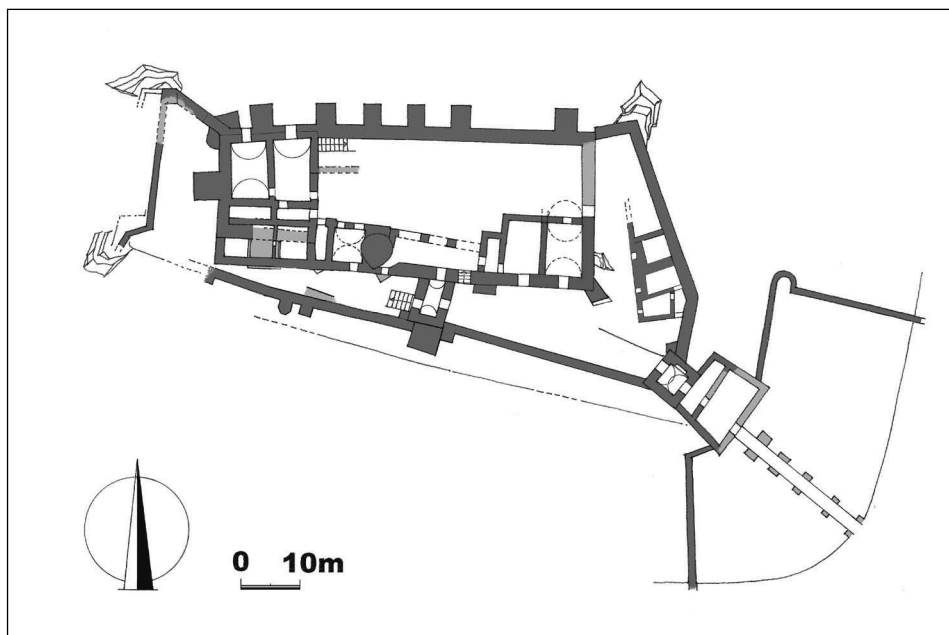
Hynek Zbranek

Literatura

- Čtyrský, P., Havlíček, P. 2004:** Geologická minulost Lednice a jejího okolí. In: E. Kordiovský (ed.): *Městečko Lednice*. Brno: pro obec Lednice vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 9–20.
- Grünseisen, J., Vágner, M. 2013:** Geofyzikální průzkum – georadar. Závěrečná zpráva. Zámek Lednice- jízdárna – dvůr 2012. Brno.
- Kuča, K. 2000:** *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku III. díl, Kolí-Mi*. Praha: Libri.
- Schram, W. 1909:** *Die Ansichtensammlung der mährischen Landesbibliothek*. Moravská zemská knihovna, oddělení starých tisků, skř. 1-91416, sign. 323–325.
- Zbranek, H. 2013:** Zámecká jízdárna v Lednici – multifunkční centrum. Rkp. nálezové zprávy 22/2013. Uloženo: archiv společnosti Archaia Brno, o. p. s.

Resumé

In den Jahren 2012 – 2013 hat man eine archäologische Rettungsgrabung in der Reithalle am Schloss Lednice durchgeführt. Sie befindet sich in der Kulturlandschaft Lednice-Valtice, die zum nationalen Kulturdenkmal erklärt und in die UNESCO-Welterbeliste eingetragen wurde. Die Ausgrabung war in mehrere Flächen aufgeteilt (A–E), die weiter in einzelne Grabungsschnitte oder Quadrate gegliedert wurden. Angewandt wurden auch zerstörungsfreie Methoden (Bodenradar) und die eigentliche Datenbearbeitung verlief im GIS-Umfeld. Man konnte die Entwicklung der Fundstelle von der frühesten Besiedlung durch die neolithischen Bauern über die latènezeitliche, römisch-kaiserzeitliche und völkerwanderungszeitliche Besiedlung dokumentieren. Im Hochmittelalter wuchs die Siedlungsdichte im Raum der Reithalle von Anfang des 13. bis Ende des 14. Jahrhunderts, als sich die Besiedlung vermutlich infolge gewaltiger Ereignisse ins heutige Zentrum der Gemeinde Lednice verschob. Erfassen konnte man das Relikt einer Straße aus der 1. Hälfte des 15. Jahrhunderts, die aus heutigem Zentrum von Lednice vermutlich zu einer Furt in Richtung Podivín führte. Im Rahmen der archäologischen Rettungsgrabung wurden auch Fundamentmauern von einigen bisher unbekanntem neuzeitlichen Gebäuden freigelegt, die wahrscheinlich im Zusammenhang mit dem Bau der Reithalle untergegangen sind. Belegt hat man auch die veränderte Raumverteilung des Baus sowie den Fund einer mächtigen Fundamentmauer im südwestlichen Flügel und einer weiteren Fundamentmauer von dem Nordflügel der Reithalle, der nie fertiggebaut wurde. Das auf einem Kupferstich von J. A. Delsenbach (Schram 1909, Sign. 324) abgebildete Durchtreibecken für Pferde in der Hofmitte konnte man jedoch nicht finden. Erfasst wurden auch historische Fußböden im Pferdestall und Überreste der ursprünglichen Holzkonstruktion zur Entwässerung des Areals. Diese archäologische Rettungsgrabung hat die Siedlungs- und bauliche Entwicklung im Raum des nationalen Kulturdenkmals und

Obr. 64. Lukov, Horní hrad. Vyznačení polohy východního paláce.

Abb. 64. Lukov, Horní hrad (Oberburg). Bezeichnung des Ostpalastes.

der UNESCO-Welterbestätte, der Reithalle am Schloss Lednice, freigelegt und gründlich dokumentiert.

LUKOV (K. Ú. LUKOV U ZLÍNA, OKR. ZLÍN)

Horní hrad. Středověk, novověk. Kulturní vrstva. Záchranný výzkum.

Archeologický výzkum probíhal na Horním hradě v prostoru tzv. východního paláce (obr. 64), který byl ještě v dobách před stavebně rekonstrukčními pracemi na hradě zasypan do výšky více než dva metry od nynější úrovně terénu. Sutiny byly v průběhu dřívějších let odklizeny až na úroveň dnešního terénu a v roce 2013 byl prostor paláce upravován tak, aby zde mohla vzniknout nová nezastřešená kaple sv. Jana Křtitele. Ta by měla připomínat kapli starší, která je na hradě doložena podle písemných zpráv již v druhé polovině 14. století a je dokonce připomínána papežem Bonifácem IX.

Sonda o rozměrech 5,5×1,5 m byla položena v jihovýchodním rohu paláce podél jeho východní stěny. V téměř celé své délce byla těsně pod povrchem odkryta novověká kamenná dlažba (obr. 65), která však byla v jihovýchodním rohu místnosti narušena mladším výkopem. V tomto místě bylo proto možné bez zničení dlažby vykopat sondu do hloubky více než 2,5 m. Následně však musely být práce zastaveny kvůli nebezpečí sesuvu nesourodých profilů a kamenných stěn. Ani v této hloubce se nepodařilo dosáhnout vrstev starších než cca 16. – 17. století. Zajímavé poznatky přinesl průzkum sondou obnažených stěn paláce. Jižní dodnes dochovanou nepřestavěnou zeď se podařilo již v dřívějších letech zařadit do pozdně románského období, ostatní stěny paláce vystupující na povrch však odpovídají až o poznání mladšímu datování. Nyní byly však téměř u dna sondy nalezeny zbytky původní východní stěny, tvořící s jižní stěnou nároží, a podařilo se tak prokázat, že stěny východního paláce stojí alespoň

Obr. 65. Lukov, Horní hrad. Pohled na novověkou dlažbu zachycenou při výzkumu.

Abb. 65. Lukov, Horní hrad (Oberburg). Anblick auf die neuzeitliche Pflasterung, die bei Grabung entdeckt wurde.